

Ткаченко Андрій Володимирович
аспірант кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПИТАНЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДІЇ, ЩО ДЕЗОРГАНІЗУЮТЬ РОБОТУ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Вчинення з боку засуджених дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, є не лише небезпечним посяганням на мету і завдання правосуддя та нормальну роботу установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України, а й перешкодою досягнення мети покарання і, перш за все, запобігання вчиненню нових злочинів. У структурі пенітенціарної злочинності одне з провідних місць посідають дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК України), проте недосконалість кримінально-правової норми призводить до того, що протягом 2012–2016 років засуджено лише 6 осіб, причому у 2013 році – жодної особи. Тобто наявні статистичні дані не відображають реального стану проблеми.

На ліквідацію наслідків учинення цих злочинів витрачаються значні засоби, мобілізується значна кількість особового складу установ кримінально-виконавчої системи і органів внутрішніх справ, що перешкоджає їх нормальній діяльності. Суспільна небезпечність вчинення засудженими дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, полягає також і в тому, що вони поєднані із вчиненням інших злочинів проти життя і здоров'я. Усе це свідчить про актуальність питань запобігання і кримінально-правової протидії цим злочинам.

Оскільки окремі об'єктивні прояви злочину, передбаченого ст. 392 КК України, становлять тероризування засуджених в установах виконання покарань та напад на адміністрацію зазначених установ, має місце проблема розмежування злочину, що розглядається, із злочинами, що посягають на життя та здоров'я особи. Окремі положення постанови Верховного Суду України 26 березня 1993 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях волі» частково не відповідають положенням чинних КК та Кримінально-виконавчого кодексу України і тому не можуть враховуватися при кваліфікації злочину, передбаченого ст. 392 КК України.

Позбавлення життя засудженого з метою помсти за виконання ним громадських обов'язків по зміцненню дисципліни і порядку в установі, на наш погляд, можна кваліфікувати як умисне вбивство у зв'язку з виконанням громадського обов'язку (п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України). У той же час вбивство засудженого з метою примусити його відмовитися від сумлінного ставлення до праці, додержання правил режиму за чинним законодавством підпадає під ознаки ч. 1 ст. 115 КК України, адже виконання режимних вимог, відмова від

традицій злочинного світу і т.ін. важко визнати виконанням громадського обов'язку, це входить в обов'язки засудженого, який відбуває покарання.

При визначенні сили погрози необхідно виходити з таких обставин: суб'єктивність сприйняття потерпілим сили погрози; сприйняття сили погрози, на яку розраховує винний, тобто на залякування яким по силі насильством спрямований його умисел. Зміст насильства, а саме: заподіяння легких тілесних ушкоджень та середньої тяжкості, що тягне відповідальність за ст. 392 КК України, включає в себе: побої, тобто насильницькі дії, що представляють собою нанесення потерпілому багаторазових ударів, наслідком яких можуть стати подряпини, поверхневі садна на шкірі, невеликі ранки, синці і т.д.; інші насильницькі дії, які заподіюють фізичний біль, що складаються в щипанні, перерізі, викручуванні рук при утриманні, затисканні тієї чи іншої частини тіла потерпілого за допомогою яких-небудь пристосувань, впливі на нього вогнем або іншими природними біологічними факторами (шляхом використання, наприклад, тварин і комах) і т.п., або введенні в організм потерпілого різних рідин (кислот, окропу), що викликають больові відчуття, у впливі на внутрішні органи людини шляхом отруєння або споживання одурманюючими засобами, якщо усе це не спричиняє короткочасного розладу здоров'я або незначної стійкої втрати працездатності.

Формування злочинного угруповання в установі виконання покарань та активна участь у ній не обмежується диспозицією ст. 392 КК України. У той же час рядові члени даної групи, входження в яку обмежувалося для них лише наданням згоди на певну діяльність та допомогу її організаторам у майбутньому, але при цьому ніяких дій, що дезорганізують діяльність установ виконання покарань вони не вчинили, й цілком реально, що до них можуть бути застосовані заходи дисциплінарного впливу або переведення в іншу виправну установу.

Кримінальна відповідальність не може існувати поза кримінально-правовими відносинами, більше того, вона – наслідок їх виникнення. Невідворотність відповідальності особи за вчинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, вказує на те, що в адміністрації, наділеної державою владними повноваженнями, достатньо сил і засобів як для захисту людини від злочинних посягань у місцях відбування кримінальних покарань, так і для того, щоб винні в такого роду зазіханнях зазнали заслуженої, справедливої кари. У своїй роботі працівники установ, які виконують кримінальні покарання, досить часто стикаються з необхідністю розмежування злочину, передбаченого ст. 392 КК України, та дисциплінарних проступків, вчинених засудженими.

Основним способом реалізації кримінальної відповідальності є кримінальне покарання. Покарання (і погроза його застосування) використовується державою для того, щоб детермінувати поведінку нестійких і антигромадських елементів нашого суспільства в бажаному для держави напрямі – у дусі дотримання встановленого правопорядку. Покарання і погроза його застосування здатні детермінувати поведінку членів суспільства за умови, якщо покарання, його тяжкість виступатиме як наслідок злочину. Покарання повинно бути в очах злочинця необхідним результатом його власного діяння.

Проблема співрозмірності санкцій, їх узгодженості між собою полягає в тому, щоб кожна конкретна санкція не лише відображала характер та ступінь суспільної небезпеки діяння, але й узгоджувалася із санкціями за інші злочини. Нижня межа покарання за дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, є зависокою щодо окремих проявів цього злочину у вітчизняному кримінальному законодавстві та покарання за схожі злочини у законодавствах ряду зарубіжних країн.

Види і режими позбавлення волі, змінюючи тяжкість кари, залишаються в рамках одного і того самого виду покарання – позбавлення волі. Тому посилення відповідальності осіб, засуджених за дезорганізацію роботи установ виконання покарань, повинно відбитися не тільки на термінах призначеного їм позбавлення волі, але і на вигляді і режимі місця, де воно буде ними реалізовуватися. Особи, які вчинили дії, що дезорганізують роботу виправних установ, повинні бути поставлені не у звичні для них умови, а в більш суворі. Без цього не можна розраховувати на викорінення стійких антигромадських поглядів і звичок осіб, які вчинили пенітенціарний рецидив.

Уманець Богдана Богданівна
аспірант

Класичного приватного університету

ПРИНЦИПИ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

При науковому дослідженні інституту покарання як одного з найважливіших інститутів кримінального права вважається обов'язковим здійснення аналізу та дослідження питання щодо принципів призначення покарання.

В науці кримінального права основними принципами кримінальної відповідальності є принцип законності, гуманізму, доцільності, невідворотності кримінальної відповідальності за вчинений злочин. Однак поряд із вказаними принципами чільне місце також займають тісно взаємопов'язані принципи справедливості та індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Існує багато наукових точок зору із приводу того, які із принципів кримінального права, а отже інституту кримінальної відповідальності, посідають чільне місце, є загальноправовими та без яких є неможливим призначення покарання із досягненням його мети, а отже неможлива й ефективна побудова кримінально-правових санкцій.

Найважливішими принципами кримінальної відповідальності, що нерозривно пов'язані між собою, є принципи справедливості та індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Погоджуємося з науковцями, які зазначають про загальноправовий характер принципу справедливості. Як вірно наголошує М.Д. Шаргородський, покарання сприймається суспільством як справедливе, якщо воно: а) осягає винних; б) відповідає вчиненому; в) осягає такою ж мірою всіх винних [1, с. 83].

Поділяємо точку зору тих вчених, які вважають, що справедливість полягає також й у невідворотності кримінально-правового впливу на осіб, які